

करडईवरील माव्याची ओळख आणि एकात्मिक व्यवस्थापन

डॉ. भौर्यासाहेब गायकवाड
विषय विशेषज्ञ (किटकशास्त्र)
कृषि विज्ञान केंद्र, खामगाव, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी

डॉ. हनुमान गरुड
विषय विशेषज्ञ (कृषिविद्या)

डॉ. संजुला भावर
विषय विशेषज्ञ (उद्यानविद्या)

करडईचे उत्पादन कमी येण्याच्या विविध कारणांपैकी किड हे एक मुख्य कारण आहे. करडईवर जगामध्ये एकूण ७९ प्रकारच्या किडींची नोंद झालेली आहे. तर महाराष्ट्रात करडईवर ३६ प्रकारच्या किडी आढळून येतात. त्यापैकी काही किडी पिकाचे गंभीर नुकसान करतात. करडईवर मावा, घाटेअळी, उंटअळी, तंबाखुची पाने खाणारी अळी, बोंडमाशी आणि गुडिया सोंडे इत्यादींचा समावेश होतो. पण सध्या राज्यामध्ये मावा किडीचा प्रादुर्भाव सर्वत्र दिसून येत आहे. या किडीमुळे उत्पादनात ५५ ते ८० टक्के घट येवू शकते.

ओळख:

मावा अर्ध गोलाकार, रंगांनी काला आणि मूटु शरीराचा असून शरीरावर पाठीमागच्या बाजूस दोन शिंगे असतात. पूर्ण वाढ झालेल्या माव्यास दोन पंख असतात. पंख असलेल्या माव्याची जास्त संख्या प्रादुर्भाव होण्याच्या सुरवातीस आणि पिकाच्या शेवटच्या अवस्थेत असते. पिकाच्या सुरवातीस काठावरील झाडावर किड आढळून येते आणि नंतर माव्याचा प्रादुर्भाव शेतभर आढळून येतो.

नुकसानीचा प्रकार:

- प्रौढ तसेच बाल्यावस्थेतील मावा पिकाच्या भागावर जसे शेंड्यावर, बोंडाच्या देठावर, कोवळ्या पानाच्या शिरावर, पानाच्या मागील बाजूस खोडावर आणि फांद्यावर आढळतो.
- मावा सोंडेद्वारे झाडातील अन्नरस शोषण करतो म्हणून झाडाच्या वाढीवर विपरीत परिणाम होवून उत्पादनात लक्षणीय घट येते.
- जास्त प्रादुर्भाव झाल्यास झाड वाळतात आणि काळसर दिसतात, कारण झाडाचा बराचसा भाग माव्यांनी व्यापून टाकलेला असतो.
- पिक फुलोरावस्थेत असताना माव्याचा प्रादुर्भाव जास्त असतो. अशा अवस्थेत प्रादुर्भावामुळे झाडास कमी फुले व बोंडे लागतात आणि तीव्र प्रादुर्भावानी झाडे फुले लागण्याआधीच वाळून जातात.

- रस शोषणाशिवाय मावा आपल्या शरीरातून साखरेसारखा चिकट पदार्थ बाहेर टाकतो आणि त्यावर काळ्या बुरशीची वाढ होते. म्हणून झाडाच्या अन्न तयार करण्याच्या प्रक्रियेत बाधा येते आणि पर्यायाने पिकाच्या वाढीवर विपरीत परिणाम होवून उत्पादन कमी मिळते.
- चिकट पदार्थ फुलावर पडल्यामुळे परागी करणाऱ्या प्रक्रियेवरही प्रतिकूल परिणाम होतो आणि दाणे कमी प्रमाणात भरतात.

एकात्मिक व्यवस्थापन:

- करडई लागवडीसाठी मध्यम काली, पाण्याचा निचरा होणारी जमिन निवडावी.
- माव्याचा प्रादुर्भाव कमी करण्यासाठी शेतीभोवती ग्लिरिसीडिया, हॉलीओक, चंदनवरबरवा गवत, तांदुळजा दुधी, पाथरी व काचमांडा या पर्यायी यजमान तणांचा नाश करावा.
- पेरणीच्या वेळेनुसार प्रादुर्भावावर परिणाम होतो. करडईची पेरणी लवकर केल्यास या पिकावर मावा किडीचा प्रादुर्भाव कमी राहतो. पेरणीस जसजसा उशीर होतो तसा माव्याचा प्रादुर्भाव वाढत जातो.
- पेरणीसाठी भीमा, कुसुम, शारदा (बीएसएफ-१६८-४) किंवा पीबीएनस-१२ या मावा व मर रोगास मध्यम प्रतिकारक्षम असलेल्या जातीचा वापर करावा.
- पेरणीपासून पिक ४० दिवसांपर्यंत तण विरहित ठेवावे. त्याकरिता एक कोळपणी आणि एक स्वरुपणी करून शेत स्वच्छ ठेवावे.
- लेडीबर्ड भुंगेरे (ढालकिडा) आणि क्रायसोपा यांचे रक्षण करावे. हे दोन्ही किटक माव्यावर उपजीविका करतात. त्याकरिता ५ टक्के निंबोळी अर्काची फवारणी करून मित्र किडींचे संवर्धन करावे.
- मावा किडीचा प्रादुर्भाव शेताच्या कडेच्या पट्यात सुरु होत असल्यामुळे पेरणी नंतर ३० दिवसांनी शेताच्या कडेने ४ ओळीवर (१८० से.मी.) डायमिथोएट ३० टक्के प्रवाही १ मिली प्रती लिटर पाणी या प्रमाणे फवारणी करावी. म्हणजे आत पसरणारा प्रादुर्भाव रोकला जातो आणि किटकनाशकांच्या खर्चात ९० टक्के बचत होते.
- आर्थिक नुकसानीच्या पातळीनुसार प्रत्येक झाडावर १५ ते २० मावा किटक दिसून आल्यास या किडीच्या व्यवस्थापनासाठी ५ टक्के निंबोळी अर्क किंवा डायमिथोएट ३० टक्के प्रवाही १० मिली प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.

(संपर्क: +९१ ९४२०४५९८०८)

